

ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ И ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ: РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ

ІМПЕРАТИВИ СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН РЕГІОНУ НА ПРИКЛАДІ ДОНЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

Бардакова Г.В., к.е.н., доцент, директор департаменту інвестиційно-інноваційного розвитку і зовнішніх відносин Донецької облдержадміністрації (Україна)

Бардакова Г.В. Імперативи стимулювання розвитку зовнішньоекономічних відносин регіону на прикладі Донецької області

В статті розглядаються напрями активізації зовнішньоекономічних відносин регіону. Дана оцінка динаміки зовнішньоторговельного обороту, товарної та географічної структури експорту та імпорту Донецької області. Проведений аналіз дав змогу зробити висновок, що основними партнерами області у 2013 році були країни СНД, Європи та Азії. Як і в попередні роки зовнішньоторговельний оборот області з країнами Африки, Америки та Австралії і Океанії мав менш значні відсотки. Нестабільність фінансово-банківської системи України та відсутність ефективних реформ у сфері приватизації державної власності викликали тенденцію осідання валютної виручки українських експортерів за кордоном і, насамперед, в офшорних зонах, що негативно вплинуло на можливості капіталізації українських експортноорієнтованих підприємств. Зважаючи на ці фактори, український експортний потенціал має за своєю структурою вузьку базу і характеризується низьким рівнем переробки експортної товарної номенклатури. Визначені заходи для підвищення зовнішньоекономічної діяльності регіону, складові механізму активізації інвестиційної діяльності, в т.ч. економічні, організаційні, галузеві пріоритети тощо.

Ключові слова: зовнішньоекономічна діяльність, експорт, імпорт, інвестиційна діяльність, іноземні інвестиції, регіональний, соціально-економічний розвиток

Бардакова А.В. Императивы стимулирования развития внешнеэкономических отношений региона на примере Донецкой области

В статье рассматриваются направления активизации внешнеэкономических отношений региона. Дана оценка динамики внешнеторгового оборота, товарной и географической структуры экспорта и импорта Донецкой области. Проведенный анализ позволил сделать вывод, что основными партнерами области в 2013 году были страны СНГ, Европы и Азии. Как и в предыдущие годы, внешнеторговый оборот области со странами Африки, Америки, Австралии и Океании имел менее значительные обороты. Нестабильность финансово-банковской системы Украины и отсутствие эффективных реформ в сфере приватизации государственной собственности вызвали тенденцию осадки валютной выручки украинских экспортеров за рубежом и прежде всего в офшорных зонах, что негативно повлияло на возможности капитализации украинских экспортноориентированных предприятий. Учитывая данные факторы, украинский экспортный потенциал имеет в своей структуре узкую базу и характеризуется низким уровнем переработки экспортной товарной номенклатуры. Определены мероприятия по повышению внешнеэкономической деятельности региона, составляющие механизма активизации инвестиционной деятельности, в т.ч. экономические, организационные, отраслевые приоритеты и т.д..

Ключевые слова: внешнеэкономическая деятельность, экспорт, импорт, инвестиционная деятельность, иностранные инвестиции, региональное, социально-экономическое развитие

Bardakova G. Organizational and legal instruments of investment activity application in Ukraine

Directions of the regional foreign economic relations activation are discussed in the article. The estimation of the dynamics of foreign trade, commodity and geographical structure of exports and imports of Donetsk region is given. This analysis led to the conclusion that the main partners of the region in 2013 were the CIS countries, Europe and Asia. As in previous years, the field of foreign trade turnover with the countries of Africa, America, Australia and Oceania have less significant momentum. Given these factors, Ukrainian export potential has in its structure a narrow base and a low level of processing of export goods nomenclature. Instability of the financial and banking system of Ukraine and the lack of effective reforms in privatization of state property caused precipitation trend Ukrainian currency earnings of exporters abroad, primarily in the offshore areas, which adversely affected the ability of the capitalization of Ukrainian export-oriented enterprises. Identified Means to improve of foreign economic activity of the region, parts of the investment activity mechanism, including economic, organizational, sectoral priorities, etc. are identified.

Keywords: foreign economic activity, export, import, investment activity, foreign investment, regional, socio-economic development

З просуванням України шляхом економічних перетворень на перший план дедалі більшою мірою виходять питання регіональної політики, регіонального економічного і соціального розвитку. Формування і реалізація регіональної політики народжують труднощі, які існують в управлінні територіальним розвитком та його регулюванні в Україні, які важко перебільшити. Сьогодні внаслідок проведення неефективної зовнішньої і внутрішньої політики Україна та її регіони втратили позиції за рядом напрямів і зовнішньоекономічної діяльності і певні можливості вийти до світового господарства у якості рівноправних партнерів.

Проблемам регіонального економічного розвитку присвячено дослідження науковців, зокрема М. Долішнього, І. Лукінова, С. Дорогунцова, Б. Данилишина, М. Паламарчука, Л. Чернюк, Л. Руденка, О. Шаблія. Проблеми розвитку, регулювання зовнішньоекономічної діяльності присвячено роботи О. Білоруса, Р. Вернона, О. Власюка, В.Гейця, Б.Губського, Ю. Козака, Д. Лук'яненка, Ю. Макогона, М. Портера, Ф. Хайска, та інші.

Тому, зважаючи на об'єктивність сучасного розвитку процесів інтеграції й глобалізації існує необхідність пошуку та імплементації механізмів стимулювання й активізації ефективних зовнішньоекономічних відносин регіонів з метою входження до світового економічного простору з використанням переваг міжнародної економічної інтеграції. У зв'язку з цим метою статті є удосконалення рекомендацій щодо підвищення стимулювання регіональних зовнішньоекономічних відносин.

Регіони України реалізують активну політику економічного співробітництва і розвитку зовнішньоекономічних відносин з 213 державами. Але висока витратність виробництва, його низький технологічний рівень та застаріла інфраструктура обумовлюють стійку тенденцію до незбалансованої зовнішньої торгівлі.

Частина підприємств і, насамперед, у сфері виробництва металопродукції та хімічної промисловості, зважаючи на сприятливу кон'юнктуру на світовому ринку, змогла утримати наявні зовнішньоекономічні зв'язки з іноземними партнерами і на цій базі розвинути свій експортний потенціал. При цьому слід зазначити, що конкурентоздатність їхньої продукції значною мірою визначалась низькими цінами на енергоносії (природний газ) з Російської Федерації та Туркменістану.

Нестабільність фінансово-банківської системи України та відсутність ефективних реформ у сфері приватизації державної власності викликали тенденцію осідання валютної виручки українських експортерів за кордоном і, насамперед, в офшорних зонах, що негативно вплинуло на можливості капіталізації українських експортноорієнтованих підприємств [1].

Зважаючи на вищевикладені фактори, український експортний потенціал має за своєю структурою вузьку базу і характеризується низьким рівнем переробки експортної товарної номенклатури.

Донецька область є промислово розвиненим, експортноорієнтованим регіоном України, яка забезпечує більш ніж 20% загальнодержавного обсягу реалізованої продукції. За своїм внеском у сукупний вітчизняний експорт/імпорт товарів Донецька область продовжує займати лідируючі позиції. Так, за даними Державного комітету статистики України, за 9 місяців 2013 року питома вага області у загальному обсязі експорту товарів становила 20,4% (перше місце серед усіх регіонів України), в імпорті товарів – 5,3% (четверте місце).

Зовнішньоторговельний оборот товарами та послугами Донецької області за 9 місяців 2013 року склав 14,1 млрд.дол.США (зменшився у порівнянні з аналогічним періодом минулого року на 11,8%) і мав додатне сальдо 5,6 млрд. дол.США, у т.ч. експорт складав

ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ И ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ: РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ

9,9 млрд. дол.США (зменшився на 14,2%), імпорт – 4,2 млрд. дол.США (зменшився на 5,3%) [4].

Основу зовнішньої торгівлі області складала торгівля товарами (94,6%). За січень-червень 2013 року зовнішньоторговельний оборот товарами порівняно з відповідним періодом минулого року зменшився на 11,5% і склав 13 млрд. 320,1 млн. дол.США, у тому числі експорт зменшився на 14,2% (9 млрд. 447,9 млн.дол.США), імпорт зменшився на 4,1% (3 млрд. 872,2 млн.дол.США) [4].

Основними партнерами області за звітний період були країни СНД, Європи та Азії з питомою вагою у зовнішньоторговельному обороті відповідно 38,8%, 25,3% і 23,9%. Як і в попередні роки зовнішньоторговельний оборот області з країнами Африки, Америки та Австралії і Океанії мав менш значні відсотки (відповідно 6,3%, 5,5%, 0,1%).

Основу експорту склали недорогочінні метали та вироби з них – 63,3% від загального обсягу (у т.ч. чорні метали – 53,9%, вироби з чорних металів – 7,7%). Експорт мінеральних продуктів становив 13,9% (у т.ч. енергетичних матеріалів, нафти та продуктів її перегонки – 11,7%), продукції хімічної промисловості – 5,5%, транспортних засобів та устаткування – 6,3%, машин та механізмів – 11%.

Зріс експорт механічного обладнання – на 3,3%. В той же час зменшився експорт продукції хімічної промисловості на 8,6%, недорогочінних металів та виробів з них – на 15%, транспортних засобів та устаткування – на 34,5%, сільськогосподарської продукції та харчових продуктів – на 11,9%, інших товарів – на 11,9%.

Імпортні операції за 9 місяців 2013 року підприємств області здійснювали з партнерами 94 країн світу.

Найбільш інтенсивно торгівлі зв'язки щодо імпорту товарів розвивалися з компаніями країн СНД та Європи. З країн СНД в область імпортовано 50% усіх товарів, з країн Європи – 25,3%, Азії – 16%, Америки – 7,7 %, Африки – 1,1%. Питома вага країн ЄС становила 24,4%.

В товарній структурі імпорту переважали мінеральні продукти – 47,1% від загального обсягу (у т.ч. енергетичні матеріали, нафта та продукти її перегонки – 45,4%, сіль, сірка, шпукатурні матеріали, цемент – 1,4%), недорогочінні метали та вироби з них – 18,5% (у т.ч. чорні метали – 14,5%, вироби з чорних металів – 1,6%), машини та механізми – 10,6%. Імпорт продукції хімічної промисловості та полімерних матеріалів, пластмас і каучуку – 6,1%, транспортних засобів та устаткування – 1,9%, виробів з каменю, гіпсу, цементу, кераміки, скла – 2,5%, готових харчових продуктів – 3,6%.

За січень – вересень 2013 року проти 9 місяців 2012 року збільшився імпорт лише недорогочінних металів та виробів з них на 42,8%, продукції хімічної промисловості – на 5%. За всіма іншими групами товарів відбулося зменшення обсягів імпорту.

Аналіз загального стану зовнішньоекономічної діяльності регіону дозволяє констатувати, що основними економічними партнерами залишаються країни СНД та ЄС. За підсумками 10 місяців 2013р. зовнішньоторговельний оборот області як з РФ так і з ЄС має позитивну динаміку. Причому, якщо з РФ зовнішньоторговельний оборот виріс на 2,8 % до відповідного періоду 2012 року за рахунок зростання імпорту на 23 % при падінні експорту на 14,7 %, то з ЄС - виріс експорт на 2,9 % і імпорт на 8,9 %. Питома вага експорту товарів до країн ЄС склав 25,1 %, в той час як частка РФ в експорті склала – 20,5 %. В імпорті товарів частка РФ склала 52,2 %, в той час як питома вага імпорту з країн- членів ЄС склав - 22,9 %. Крім цього, тільки останнім часом намітилася негативна тенденція в частині утворення негативного сальдо зовнішньоторговельних операцій підприємств області з РФ - мінус 542,4 млн.дол.США, у той час, як з ЄС позитивне сальдо склало – 1,4 млрд. дол.США.

На третє місце в розвитку зовнішньоторговельних відносин за останні 5 років вийшли країни Азії, серед яких лідируючу позицію займають країни, що входять до групи так званих «азійських тигрів». За останні роки відбулись певні зміни в географічній структурі експорту й імпорту, які спрямовані на збільшення експортних поставок при одночасному скороченні імпорту з країнами СНД та, навпаки, зменшення експорту при значному зростанні імпортних операцій з країнами ЄС. Особливо активно розвиваються торговельні зв'язки між Донецької області та її традиційними стратегічними партнерами з економічних угруповань СНД та ЄС: Росією та Німеччиною. При цьому важливим є утримання балансу в здійсненні даних відносин, оскільки кожна сторін має беззаперечні переваги – сировинні чи технологічні, в яких регіони та Україна в цілому зацікавлена, а також свій інтерес до України як до транзитної держави, що має ненасичений товарами ринок й обмежені паливно-енергетичні ресурси.

Вплив держави на формування експортних та імпортних потоків повинен ґрунтуватись на створенні системи переважно економічних і законодавчих стимулів, спрямованих на поліпшення структури та ефективності виробництва і збуту за рахунок диференційованого підходу до оподаткування, регулювання умов експорту та імпорту з урахуванням стану внутрішнього ринку, різниці у цінах, пріоритетності збуту та ввозу конкретних видів продукції.

Для підвищення ефективності зовнішньоекономічних відносин необхідно реалізувати комплекс заходів, спрямованих на інтегрування національної економіки у новий міжнародний економічний простір. Вони можуть включати:

- нарощування експортного потенціалу як загальнонаціонального пріоритету розширення зовнішньої торгівлі, за рахунок зміцнення і розвитку міжнародно-спеціалізованих галузей і видів виробництва, наукомісткої, високотехнологічної продукції і доведення його до структурних співвідношень, характерних для розвинених країн;
- зміцнення економічної безпеки держави на основі послідовного поліпшення товарної і географічної структури товарообміну;
- поступове збільшення ступеня відкритості економіки і доведення частки експорту та імпорту товарів і послуг до оптимального рівня країн з розвинутою ринковою економікою;
- практичне впровадження найефективніших форм взаємодії із зарубіжними країнами на основі поступового збільшення мобільності товарів, послуг, капіталів і робочої сили.

У створенні розвинутого зовнішньоекономічного сектору значну роль відіграє залучення іноземних інвестицій.

Активізація інвестиційної діяльності на рівні регіонів можлива за умови розробки комплексного механізму залучення інвестицій, основними складовими якого є:

1. Виконання регіональних програм залучення інвестицій, де чітко визначені цілі, а також шляхи та методи їх досягнення.
2. Розробка та відпрацювання інвестиційних проектів (інфраструктурних та за галузями економіки регіону).
3. Розробка чіткого механізму роботи з потенційними інвесторами.
4. Інформування інвесторів про створені та успішно реалізовані інвестиційні проекти (піар, веб-сторінки, каталоги, ярмаркові заходи, виставково-презентаційні заходи).
5. Формування сприятливого інвестиційного клімату.

На рівні регіональної влади заходи, спрямовані на формування привабливого інвестиційного клімату, можна поділити на 2 групи: організаційно-адміністративні та економічні заходи.

Організаційно-адміністративні заходи:

1. долучення до розробки інвестиційних пропозицій науково дослідних установ та підприємств регіону;
2. періодичне видання регіонального каталогу інвестиційних проектів для подальшої їх популяризації та розповсюдження серед потенційних інвесторів;
3. здійснення підтримки малого інноваційного підприємництва та створення бізнес-інкубаторів;
4. допомога керівникам підприємств регіону щодо їх участі у бізнес-місіях закордоном, а також до їх участі в зарубіжних виставках зі своїми досягненнями і інвестиційними пропозиціями.

Економічні заходи:

1. запровадження механізму проведення інвестиційних конкурсів;
2. розвиток та підтримка регіональної інноваційно-інвестиційної інфраструктури.

Якщо розглядати галузевий напрямок, серед пріоритетів у розвитку зовнішньоторговельного сектору слід виділити інноваційні, високотехнологічні, наукомісткі галузі машинобудування (верстати, літаки, ракети, судна, прилади, побутову техніку), порошокву металургію, надтверді матеріали. Інший пріоритетний напрямок може включати продукцію агропромислового комплексу, спрямованого на

ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ И ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ: РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ

країни СНД і країни, що розвиваються. Серйозні соціально-економічні й структурні перетворення спроможні перевести сільське господарство і виробництво продовольства в розряд високоефективних галузей, що будуть визначати, поряд з іншими, експортний профіль країни в системі міжнародного поділу праці.

Сфера послуг, в тому числі патентно-ліцензійна торгівля, ноу-хау, інжиніринг, туризм, можуть стати третім напрямком при формуванні експортного сектору.

Об'єктивною основою ефективної розбудови зовнішньоекономічного сектору є формування системи зовнішньоекономічної інфраструктури, її необхідно доповнити за рахунок комерційних банків, міжнародної фондової і товарної бірж, транснаціональних банків, консалтингових і аудиторських фірм, лізингових і венчурних підприємств тощо.

Таким чином, першочергове завдання розвитку зовнішньоекономічних відносин на рівні регіону має бути спрямоване на формування умов, які сприяють розвитку експортоорієнтованого виробництва продукції, передусім високого ступеня обробки і надходженню іноземних інвестицій до економіки регіону. Тому активізація міжнародних економічних зв'язків має спиратись на продуману структурну й промислову політику при оптимальному поєднанні заходів лібералізації і протекціонізму на кожному етапі їх розвитку.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Білорус О.Г. Глобальні трансформації і стратегії розвитку. - НАН України. Інститут світової економіки і міжнародних відносин. - К., 2003. - 416 с.
2. Власюк О.О. Розвиток зовнішньої торгівлі України та її економічна безпека / В.Г. Андрійчук, О.О. Власюк, А.І. Мокій, В.П. Тітаренко [Електронний ресурс]. Режим доступу <http://old.niss.gov.ua/book/Vlasjuk/index.htm>
3. Зиновьев, Ф.В. Международная экономическая деятельность Украины: учеб. пособ. под ред. проф. Ф.В. Зиновьева. - Сим-поль: Таврия, 2005. - 256 с.
4. Головне управління статистики в Донецькій області [Електронний ресурс]. - Електрон. стат. данні - Режим доступу: <http://donetskstat.gov.ua/statinform/index.php> - Назва з домашньої сторінки

ІННОВАЦІЙНІ ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ІНТЕГРАЦІЄЮ ПІДПРИЄМСТВ В ОПЕРАЦІЙНІ СИСТЕМИ ЕЛЕКТРОННОГО БІЗНЕСУ

Бслявцев М.І., к.е.н., професор, Донецький національний університет (Україна)

Зайцева А.М., к.е.н., доцент, Донецький національний технічний університет (Україна)

Кочубей К.В., менеджер з бізнес-адміністрування (Україна)

Бслявцев М.І., Зайцева А.М., Кочубей К.В. Інноваційні особливості управління інтеграцією підприємств в операційні системи електронного бізнесу.

Проведено узагальнення теорії існуючих операційних систем і практики їх застосування у підприємницькій діяльності на основі можливостей технологій електронного бізнесу. Визначені переваги та недоліки трьох основних операційних систем: об'ємно-календарне планування MPS, система планування потреби в матеріалах MRP, системи планування ресурсів підприємства ERP.

В роботі обґрунтовано, що електронний бізнес повинен бути орієнтований на управління процесами, а не функціями підприємства. Перехід підприємств до застосування технологій та методів електронного бізнесу повинен супроводжуватись переходом до процесно-орієнтованого управління. По суті, і електронний бізнес, і управління процесами для сучасних підприємств є напрямками для вдосконалення управління підприємством.

Вказані стримуючі фактори розвитку електронного бізнесу в Україні. Електронний бізнес починає виходити за рамки автоматизації бізнес-процесів і направлений, в більшій мірі, на управління та оптимізацію способів ведення бізнесу. По суті, електронний бізнес допомагає більш ефективно використовувати ресурси в конкурентній боротьбі. Тому його необхідно розглядати не просто як інновацію, а як нову організаційну форму ведення бізнесу, що сприяє трансформації економічних систем. Виходячи з того, що сьогоднішні економічні зміни мають глобальний характер і ринкові умови насичені багатьма перехідними процесами, технології електронного бізнесу є важливим інструментом для розвитку економіки в цілому.

Розроблені теоретичні та практичні рекомендації щодо вдосконалення управління інтеграції вітчизняних підприємств в операційні системи електронного бізнесу. Запропоновані шляхи управління інтеграцією підприємств в системи е-бізнесу через їх поєднання з внутрішньою інформаційною системою підприємства класу ERP.

Ключові слова: стратегія, операційна система, інтернет, електронний бізнес, ринок, інтеграція, виробництво, електронна комерція.

Белявцев М.И., Зайцева А.М., Кочубей К.В. Инновационные особенности управления интеграцией предприятий в операционные системы электронного бизнеса.

Проведено обобщение теории существующих операционных систем и практики их применения в предпринимательской деятельности на основе возможностей технологий электронного бизнеса. Определены достоинства и недостатки трех основных операционных систем: объемно-календарное планирование MPS, система планирования потребности в материалах MRP, система планирования ресурсов предприятия ERP.

В работе обосновано, что электронный бизнес должен ориентироваться на управление процессами, а не на функции предприятия. Переход предприятий к применению технологий и методов электронного бизнеса должен сопровождаться переходом к процессно-ориентированному управлению. По сути, и электронный бизнес, и управление процессами для современных предприятий является направлениями усовершенствования управления предприятием.

Указаны сдерживающие факторы развития электронного бизнеса в Украине. Электронный бизнес начинает выходить за рамки автоматизации бизнес-процессов и направлен, в большей мере, на управление и оптимизацию способов ведения бизнеса. В сущности, электронный бизнес помогает более эффективно использовать ресурсы в конкурентной борьбе. Поэтому его необходимо рассматривать не просто как инновацию, а как новую организационную форму ведения бизнеса, который способствует трансформации экономических систем. Исходя из того, что сегодняшние экономические изменения имеют глобальный характер и рыночные условия насыщенные многими переходными процессами, технологии электронного бизнеса являются важнейшим инструментом для развития экономики в целом.

Разработаны теоретические и практические рекомендации по усовершенствованию управления интеграцией отечественных предприятий в операционные системы электронного бизнеса. Предложены пути управления интеграцией предприятий в системы е-бизнеса через их сочетание с внутренней информационной системой предприятия класса ERP.

Ключевые слова: стратегия, операционная система, интернет, электронный бизнес, рынок, интеграция, производство, электронная коммерция.

Byelyavtsev M, Zaitseva A., Kochubey K. Innovative features of integration management companies in operating systems of e-business.

Generalization of theory of the existent operating systems and practice of their application is conducted in entrepreneurial activity on the basis of possibilities of technologies of electronic business. Dignities and lacks of three basic operating systems are certain: the master production